

## **ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ**

**Маъруза: ЖИНОЯТНИНГ ОБЪЕКТИВ ТОМОНИ (1 соат).**

**Маърузачи: Ахраров Б., Салаев Н., Камалова Д.**

### **1. МАЪРУЗАНИНГ НАТИЖАЛАРИ:**

Маърузанинг мақсади шундан иборатки, жиноят таркиби элементи сифатида жиноят объектив томони тушунчаси, объектив томоннинг зарурий ва факультатив белгилари, жиноят объектив томонига кўра жиноят таркибининг турларини ўрганишдан иборат. Маърузада жиноят объектив томонинг зарурий белгиси бўлган ижтимоий хавфли қилмиш, унинг шакллари бўлган ҳаракат ва ҳаракатсизликнинг жиноят-ҳуқуқий белгиларига ҳам алоҳида тўхталиб ўтилади. Маъруза якунида жиноят объектив томони ва у билан боғлиқ бўлган бугунги кундаги назарий ва амалий муаммолар муҳокама қилиниб, улар юзасидан фикр-мулоҳазалар айтилади.

#### **Маъруза натижасида талаба:**

- чекланган вақт доирасида ўзлаштирилган ўқув материални конструктив баён қилиш қобилияти;
- амалий мисоллар (фактлар) билан мустаҳкамланган вазлар билдириш ва гуруҳда ишлаш кўникмаси;
- танқидий фикрлаш, оппонентни эшитиш ва ўз жавобини тегишли ҳуқуқий атамалар қўллаган ҳолда асослаш;
- жиноят объектив томони ва унинг жиноятларни квалификация қилишдаги аҳамиятини, унинг факультатив белгилари ва унинг жиноятларни квалификация қилишдаги аҳамиятини муайян амалий масалалар орқали аниқлай олиш кўникмасига эга бўлади.

### **2. ТАЯНЧ ТУШУНЧАЛАР:**

**Жиноятнинг объектив томони деб** - содир қилинган ижтимоий хавфли қилмишнинг ташқи томони хусусиятларини ифодаловчи қонун томонидан ўрнатилган белгилар мажмуига айтилади. Яъни жиноят содир қилишнинг усул ва йўллари назарда тутувчи белгилар йиғиндиси тушунилади.

**Қилмиш деб** - жиноят қонуни билан қўриқланадиган ижтимоий муносабатларга зарар етказадиган ёки шундай зарар етказиш реал хавфини вужудга келтирадиган ижтимоий хавфли, ҳуқуққа хилоф, онгли, иродавий, аниқ ва мураккаб, хусусиятига кўра: фаол (актив) ва нофаол (пассив) ҳуққ атворга (ҳаракат ёки ҳаракатсизликка) айтилади.

**Ҳаракат бу** - шахснинг ижтимоий фаол (актив) ҳуққ атвори;

**Ҳаракатсизлик эса** - шахснинг нофаол ҳуққ атвори бўлиб, шахс ўзига қонун ёки бошқа қонун ости норматив ҳужжатлари асосида юклатилган вазифаларни бажармасликда ифодаланадиган пассив ҳуққ атвори тушунилади.

**Жиноий оқибат деганда** - ижтимоий хавфли қилмиш содир этилиши натижасида жиноят қонуни билан қўриқланаётган ижтимоий муносабатларда юз берадиган салбий ўзгаришга айтилади.

**Сабабий боғланиш** – содир этилган ижтимоий хавфли қилмиш ва унинг натижасида келиб чиққан ижтимоий хавфли оқибат ўртасидаги боғлиқликдир.

**Жиноят содир этилган жой** - бу жиноят содир қилинган ва тамомланган маълум чегараланган ҳудуд, жой, географик нуқта ҳисобланади.

**Жиноят содир қилиш вақти** – жиноят содир этилган аниқ пайтни ифодаладиган белгилар мажмуи.

**Жиноят содир қилиш усули** - бу жиноят содир қилинаётганда айбдор томонидан жиноятни содир қилишда ишлатиладиган аниқ усул ва услублар бирлигидир.

**Жиноят содир қилиш қуроли** – шахс жиноят предметига ёки шахсга бевосита таъсир кўрсатиш учун фойдаланган моддий ашё. Яъни айбдор жиноят қонуни билан қўриқланадиган объектга зарар етказиш мақсадида фойдаланган моддий ашё тушунилади.

**Жиноят содир қилиш воситаси эса** – шахс жиноят содир қилишни ёки жиноят изларни йўқотишни осонлаштириш учун ишлатадиган ташқи дунё неъмат.

### **3. МАВЗУ БЎЙИЧА ДАРС ОЛИБ БОРИШ МЕТОДИКАСИ:**

Жиноят объектив томони тушунчаси, унинг зарурий ва факультатив белгилари ёритиб ўтилади. Талабаларнинг эътибори, жиноятларни квалификация қилишда жиноят объектив томонинг ўрнига қаратилади.

Жиноят объектив томони ва унинг белгилари амалий мисоллар ва казуслар ёрдамида муҳокама қилинади.

### **4. АСОСИЙ БЕЛГИЛАРИ:**

**Жиноят объектив томонининг белгилари иккита асосий гуруҳга ажратилади:**

**Биринчи гуруҳ белгилари** - ўзгармас ва ҳар бир жиноят таркиби учун хос бўлган ва мазкур элементсиз жиноят таркиби мавжуд бўлмайдиган зарурий белгилар;

**Иккинчи гуруҳ белгилари эса** - жиноятнинг бевосита объектив томони таркибида бўлмаслиги ҳам мумкин бўлган факультатив характерга эга бўлган белгилар.

**Ушбу икки гуруҳ белгилари** қуйидагилардан иборат:

- ижтимоий хавfli қилмиш;
- ижтимоий хавfli оқибат;
- ижтимоий хавfli қилмиш ва ижтимоий хавfli оқибат ўртасидаги сабабий боғланиш;
- жиноят содир қилиш вақти, шароити, жойи, усули, жиноят содир этиш воситаси ёки қуроли.

#### **ҚОЛГАН МАСАЛАЛАРНИ МУСТАҚИЛ ЎҚИБ ТАЙЁРЛАШ.**

#### **5. СЕМИНАР САВОЛЛАРИ (4 соат):**

1-семинар

1. Жиноятнинг объектив томонити тушунчаси ва унинг аҳамияти.

2. Жиноят объектив томонининг белгилари.

3. Объектив томоннинг зарурий белгисисифатида ижтимоий хавfli қилмиш (ҳаракат ва ҳаракатсизлик).

2-семинар

4. Ижтимоий хавfli оқибат тушунчаси ва унинг турлари.

5. Жиноят ҳуқуқида сабабий боғланиш тушунчаси.

6. Жиноят объектив томонининг факультатив белгилари.

#### **6. КАЗУСЛАР:**

1. Д. аноним (имзосиз) хат олади, унда хотини Н. В. билан ўйнашиб юрганлиги айтилган эди. Болта билан қуролланган Д. хотинини кузатишга қарор қилди. Хотинини В.нинг қучоғида ярим-яланғоч қўрган эр хотинининг бошига болта билан уради. Н. вафот этади.

Терговчи Д.нинг ҳаракатини ЖКнинг 97-моддаси 1-қисми билан квалификация қилди. Ҳимоячининг фикрича, Д.нинг ҳаракатини ЖКнинг 98-моддаси билан квалификация қилиш керак. Д.нинг ҳаракатида 98-моддада кўрсатилган жиноятнинг объектив томони аломатлари борми?

2. М. маст ҳолда қўшниси И.никига қарз сўраб чиқди. Қўшнисининг уйида 5 ёшли ўғлидан бошқа ҳеч ким йўқлигидан фойдаланган М. сервантдаги биллур гулдонни олиб, қўйнига яшириб чиқиб кетган. ЖКнинг 166 ва 169-моддалари мазмуни билан танишиб чиқинг. Қилмишга мазкур жиноятлар объектив томони белгиларидан келиб чиқиб баҳо беринг.

3. Р. уйдан иш билан чиқиб кетаётиб 72 ёшли қўшнисидан майдончадаги 4 ёшли ўғли Анатолийга қараб туришни сўради. Қўшниси Ф. рози бўлиб, болани уйига олиб кирди. Ф. ошхонада иш билан машғул бўлган вақтда Анатолий меҳмонхонада ўйнаётиб, қўлда ясалган очиқ электр симини ушлайди ва ток уриб вафот этади. Р. Ф.ни ЖКнинг 117-моддаси билан жиноий жавобгарликка тортишни талаб қилади. Ф.ни ЖКнинг 117-моддаси билан жиноий жавобгарликка тортишга асос борми?

4. В. исмли шахс Г. исмли аёлга уйланади. Г.нинг биринчи турмушидан бўлган ўғли Роберт ўғай отасини менсимас, қўполлик қилар, унинг устидан кулар эди. Робертдан хафа бўлган В. бир неча марта уни тартибга чақиради. Роберт ота-онасидан мотоцикл олиб беришларини сўраганда, улар унинг 16 ёшга тўлмаганлиги сабабли мотоцикл олиб бермадилар. Бир куни кутилмаганда В. ўзи йиққан шахсий пулга Робертга мотоцикл олиб келади. Орадан кўп вақт ўтмай, Роберт авария қилиб, вафот этади. Г. В.ни жиноий жавобгарликка тортишни сўрайди. Унинг фикрича, В. Робертга мотоциклни жўрттага, уни ўлдириш учун олиб берган. В.нинг ҳаракати билан Робертнинг ўлими ўртасида салбий боғланиш борми?

5. В. Ш. билан жанжал қилган вақтда унинг қорнига қайирма пичоқ билан уриб, ошқозонига шикаст етказди. Ш. шу куниёқ операция қилинади ва уч кундан кейин йирингли неретонитдан вафот этади. Жасад очиб кўрилганида, жаррохнинг бепарволиги туфайли ошқозон орқа деворидаги жароҳат тикилмаган. Экспертлар ўз хулосаларида ошқозонга етказилган жароҳат ўлимга олиб келмаслигини ва ошқозон орқа деворидаги жароҳат тикилганида ўлим келиб чиқмаслиги ҳақида ёзадилар. В.нинг ҳаракати билан Ш.нинг ўлими ўртасида сабабий боғланиш борми?

#### **ЎҚИШ УЧУН АДАБИЁТЛАР:**

1. Рустамбаев М.Х. Ўзбекистон Республикаси Жиноят ҳуқуқи курси. Умумий қисм. I том: Жиноят тўғрисида таълимот. – Т.: Илмзиё, 2011. – 400 б.

2. Rustamboyev M.H. Jinoyat huquqi (umumiy qism). Oliy o'quv yurtlari uchun darslik. – Toshkent: TDYI, 2006.

3. Усмоналиев М., Бакунов П.Б. Жиноят ҳуқуқи. Умумий қисм. Олий ўқув юртлари учун дарслик. —Т., «Янги аср авлоди», 2010, 664 бет.

4. Шакуров Р.Р. Зарарни ихтиёрий қоплаш // Ж. Ҳаёт ва қонун. -1997.-6-сон. -Б.73-75.

5. Шакуров Р.Р. Зарарни ихтиёрий қоплаш // Ж. Ҳаёт ва қонун. -1997.-8-сон –Б.73.

6. Шакуров Р.Р. Ижобий ҳаракатларни рағбатлантириш. // Ж.Ҳаёт ва қонун. -1997. -3-сон. - Б.73-75.
7. Шакуров Р.Р. Ижобий ҳаракатларни рағбатлантириш // Ж. Ҳаёт ва қонун. -1997.-10сон. – Б.73-75.
8. Шакуров Р.Р. Ижобий ҳатти-ҳаракатни жиноий-ҳуқуқий воситалар билан рағбатлантириш.//Ўзбекистон Республикасининг янги кодекслари: назария ва амалиёт. – 1994. –Б.118–122.
9. Эрматов Ғ.О. Жабрланувчига етказилган зарарни тулаш масаласи. // Ж. Инсон ва қонун. - 2002 . -3-сон.-Б.18-20.
10. Қабулов Р. Жиноят натижасида етказилган зарарни ундириш воситалари // Конституция: иқтисодий ва ҳуқуқий ислохатларни чуқурлаштириш муаммолари. — Т.: 1995.-Б. 30-31.
11. Ниёзова С. //Жиноят қуроли нима? –Инсон ва қонун. -18 -декабр. -2001.
12. <http://www.lex.uz>
13. <http://www.tsul.uz>
14. <http://www.norma.uz>
15. <http://www.gov.uz>
16. <http://www.legislature.ru>
17. <http://www.law.uk.edu>
18. <http://www.juristlib.ru>
19. <http://www.crime-research.ru>